

- : De organisatorische structuur der Nederlandse politieke partijen
in: Acta Politica, jrg. II, afl. 4, 1966/1967, blz. 265-296.
 - : Een wet op de politieke partijen? Opmerkingen bij een openbare
les
in: Acta Politica, jrg. V, afl. 1, oktober 1969, blz. 75-84.
 - : "Vechten in veelvoud"
in: Bericht van de Tweede Wereldoorlog, nr. 23, band 2,
"Marianne onteerd", blz. 641-644.
- Vertaling: "The economics of John Maynard Keynes" van Dudley Dillard
(Hilversum: De Boer en Brand, 1952, 272 blz.) (Tweede druk:
1970).
- : "Das Kapital" van Karl Marx (Hilversum/Antwerpen: De Boer en
Brand, 1967, 604 blz.) (Tweede druk: 1970).

THE ROAD TO UTOPIA

A STUDY OF JOHN STUART MILL'S SOCIAL THOUGHT

PROEFSCHRIFT

door

FRÉDÉRIC LOUIS VAN HOLTHOON

geboren op 28 mei 1934 te Leiden en wonende te Paterswolde.

PROMOTORES: Prof.Dr. B.M.I. Delfgauw, gewoon hoogleraar in de wijsbe-
geerte en de geschiedenis van de wijsbegeerte,

Prof.Dr. H. Baudet, gewoon hoogleraar in de sociale en
economische geschiedenis; beiden aan de Rijksuniversiteit
te Groningen.

Korte samenvatting.

De studie "The Road to Utopia, a study of John Stuart Mill's social
thought", behandelt het utopisch aspect in het denken van de Engelse
filosoof en econoom John Stuart Mill (1806-1873).

Uit de studie blijkt, dat Mill's commentaar op de sociale ontwikkeling
binnen zijn vaderland in sterke mate gericht wordt door zijn geloof in
de vooruitgang der mensheid. Hoewel Mill's commentaar ons in vele op-
zichten niet meer aangaat, verdient hij in ieder geval in één opzicht
onze aandacht. Mill oefende ongezuurde kritiek op economische groei als
doel op zich. Belangrijker dan meer welvaart vond hij een rechtvaardiger

samenleving, waarin de mens tot volle ontplooiing zou kunnen komen. Mill geloofde in de uiteindelijke komst van een dergelijke samenleving. Zijn geloof betekent een uitdaging aan de hedendaagse mens van de industriële samenleving.

Stellingen.

1. Huizinga schreef in de Wetenschap der Geschiedenis, dat in de historische kennisvorming 'de antinomie van een realistische of nominalistische opvatting der dingen' altijd een centrale rol speelt. Het is jammer, dat hij deze antinomie als alibi aanvoert voor het niet-exacte karakter van de historische wetenschap, en niet om te stellen dat de historische synthese niet kan zonder analytische instrumenten.
2. Mythen zijn verklaringscategorieën, waarbij het Verleden wordt gebruikt om zin te geven aan het Heden. Ze hebben een imperatieve strekking voor de toekomst.
3. Mythen kunnen zowel voor waarheidsvervalsing gebruikt worden, als voor het geven van de meest zinvolle interpretaties van het Verleden. En hoewel mythen zich als verklaringscategorieën aan verificatie onttrekken kan men toch spreken van ware en valse mythen door na te gaan in hoeverre deze zich met de werkelijkheid verstaan.
4. Het is de verdienste van de historische visie, dat deze als de kritische werkzaamheid van de historicus de demaskering van mythen ziet. In het ontkennen van feiten, die niet zijn heeft de historicus de opdracht van 'blosz sagen, wie es eigentlich gewesen'.
5. Predeking van normloosheid is het historisme terecht verweten. In het beste geval maakt deze visie het verleden tot onzin. In het slechtste geval geldt wat Walter Benjamin schreef: 'wenn man die Frage aufwirft, in wen sich denn der Geschichtsschreiber des Historismus eigentlich einfühlt (dann lautet) die Antwort unweigerlich, in den Sieger'. Kritische geschiedwetenschap kan slechts werken door nieuwe zin te geven aan het historische gebeuren, d.w.z. door het scheppen van nieuwe mythen.
6. Marx definitie van Praxis als 'sinnlich menschliche Tätigkeit' ver-raadt de behoefte de bepaaldheid van het denken te versterken. Zonder lering te trekken uit de onbepaaldheid van het handelen kan ook de meest kritische filosofie de wereld slechts interpreteren en niet veranderen.
7. Popper voert met zijn argumenten tegen de 'unholy alliance' tussen 'historicism' en 'utopian engineering' een weinig subtiële paropaganda tegen hen, die menen, dat we de toekomst moeten plannen op grond van het verleden der menselijke behoeften en aspiraties. Zij bevatten bovendien de non sequitur dat als we met uiterste consequentie onze prioriteiten trachten te doordenken we ze ook met uiterste consequentie moeten uitvoeren.
8. Bacon's uitspraak: 'the middle ones are the true, solid, living Axioms, whereon depend man's affairs and fortunes', moet vooral beoefenaars van toegepaste wetenschap leiden, omdat alleen de axiomata van beperkte maar wezenlijke geldigheid de conjunctie tussen doel, middel en effect kunnen bewerkstelligen.
9. Het causaliteitsbegrip is speciaal van waarde, omdat het een stelling-name ten aanzien van de conjunctie doel-middel-gevolg afdwingt. Daar de sociale werkelijkheid zelden het vaststellen van een enkelvoudig verband

tussen oorzaak en gevolg toelaat verdient het begrip van formele causaliteit de voorkeur boven dat van efficiënte causaliteit. Onder formele causaliteit kan men dan verstaan de mate waarin de interdependentie tussen verschijnselen het optreden van nieuwe verschijnselen bepaalt.

10. Als men onder operationele wetenschap verstaat de wetenschap, die de congruentie tussen model en werkelijkheid bewerkstelligt en die daarvoor het menselijk handelen binnen de ban van de logische noodzakelijkheid trekt dan is de geschiedwetenschap geen operationele wetenschap. Deze houdt zich bezig met wat gegroeid is, niet met wat gemaakt wordt, d.w.z. met het contingente.

11. Dit wil niet zeggen dat de studie van het Verleden niet tot praktische inzichten voor Heden en Toekomst kan leiden (zoals H. Baudet het bedoelde in zijn rede Operationele Geschiedenis). Sterker nog: als men geen lessen meer uit het Verleden zou kunnen trekken dan zou dit moeten betekenen dat het menselijk bestaan zijn contingente karakter verloren heeft.

12. Het heeft zin onder Sociale Geschiedenis te verstaan: de geschiedenis van de verhouding tussen sociale eenheden. Deze definitie geeft ruime samenwerkingsmogelijkheden met de analytische sociologie. Bovendien geeft het de mogelijkheid een nieuwe verklaringsgrond te ontwikkelen voor de zin van het historisch gebeuren.

13. De suggestie van Heerding (bedrijfsarchivaris van Hoogovens IJmuiden) dat grote bedrijven een bedrijfshistoricus nodig hebben verdient nadere aandacht. Voor de bedrijfsgenoten is reflexie op eigen handelen waardevol, juist in een tijd waar produceren niet meer vanzelf spreekt. Voor de historische wetenschap ligt hier de kans dat het boek van de bedrijfsgeschiedenis - dat behoudens gunstige uitzonderingen dicht blijft - open gaat.

14. De werkzaamheid van schoonheidscommissies en abortuscommissies betekent een flagrante schending van het recht op persoonlijke vrijheid.

15. De stichting van een Universitaire Pers Nederland zou aanbeveling verdienen, gezien de ontwikkelingen in de Nederlandse uitgeverswereld en de subsidieregeling van Z.W.O.

16. Universitaire hervormingen dienen geleid te worden door de overweging dat de universiteit als autonome eenheid niet bestaat. Ieder streven in die richting is bedenkelijk.

17. De verhouding tussen docent en student is die van meester en leerling tot de student het tegendeel bewijst.

18. Mensen leren van de oorlog niets. Karl Kraus: 'Nein, der Seele bleibt keine Narbe zurück. Der Menschheit wird die Kugel bei einem Ohr hinein und beim andern herausgegangen sein'. Leert de mens van de vrede? We weten het niet, want vrede heeft de mensheid nooit gekend.

(overgenomen uit: persbericht van de rijksuniversiteit groningen, maandag 7 juni 1971, 4359/215/070671/P.P.).